

Život Školských sester sv. Františka v době totalitního útlaku

Fotografie: klášter Hoješín.

Život národa v době vlády komunistického režimu je popsán z různých hledisek v dílčích publikacích. Celkové komplexní dílo vyžaduje z důvodu objektivního hodnocení větší časový odstup. Postavení církví, jejich likvidace, život řádů a kongregací, pronásledování, ale také odvaha a naděje, která vždy hledí dopředu, to vše je zaznamenáno spíše ojediněle a zůstává v paměti těch, kdo přežili.

Rády bychom zde uvedly alespoň to, co sestry, které byly přímými účastnicemi likvidačních akcí, bojů, úzkostí i radostí z naděje na nový rozkvět provincie, uchovaly ve své paměti. Práce je rozdělena do několika více méně chronologických oddílů:

1. Léta 1948 - 1950. Změna činnosti a orientace v nové situaci.
2. Sestry provincie slouží. Věrnost zasvěcenému životu.
3. Žijeme s Církví v této těžké době. Účast sester provincie na pokoncilním životě a liturgických reformách.

4. Provincie žije a bude žít. Malé komunity.

1. Léta 1948 - 1950, změna činnosti a orientace v nové situaci

Podrobnější výčet událostí, kterými naše země po nástupu komunistického vládního systému procházela, je jistě odpovědně popsán jinde. Jak tento vládní systém doslova drtil Církev ve všech jejích složkách, je známo. Méně je již znám skrytý život řádů a kongregací, které přes všechno i velmi promyšlený útlak žily věrně svůj zasvěcený život a pomáhaly Církvi. Ukrývaly pronásledované kněze, hledaly cesty, jak pomoci těm, kdo byli v nebezpečí a ocitli se bez prostředků.

Školským kongregacím byla v celém tehdejší Československu odňata veškerá školská a výchovná činnost. Pro naši provincii to znamenalo uzavření Gymnázia v Praze - Korunní ul., obchodní školy, obecné školy, později i zvláštní školy. Všechny budovy, které Kongregace vlastnila, byly zestátněny. Zůstaly jen ústavy pro mentálně postižené v Budeničkách a ve Slatiňanech, které byly později „darováním“ předány státu. Postoj sester k nezvykle tvrdým a nečekaným situacím byl vpravdě františkánským. Nejvíce je to zřejmé na jednání S.M. Elišky Pretschnerové, tehdejší představené sester v komunitě v Gymnáziu v Praze. Právě se vracela ze spořitelny, kde odevzdávala poslední splátku dluhu na stavbu Gymnázia. U vchodu ji čekalo několik představitelů nové státní moci ... Vyzvali ji, aby okamžitě odevzdala klíče od budovy, která tím okamžikem přestala být majetkem Kongregace. Možná, že čekali odpor, protest, ale sestra Eliška klidně odevzdává klíče a jde se sestrami do kaple. Nepláče, ale všechny společně zpívají Te Deum laudamus... Sestry všech kongregací očekávají další násilné akce.

V r. 1950 jsou v přesně stanovený den i sestry naší Kongregace, jak tomu bylo také u ostatních kongregací, svezeny do internačního tábora. Naše sestry budou ve staré, řadu desetiletí neobývané budově v Krnově. K dlouhodobé internaci je S.M. Václavka odvezena se sestrami jiných kongregací do Želiva. Přísný dohled státních zmocněnců byl zárukou, že sestry budou dobře střeženy a nebudou se pokoušet o kontakt se zahraničními „nepřátelskými“ mocnostmi, především s Vatikánem!

Z internace sestry postupně odcházejí do ústavů pro mentálně postižené a do domovů důchodců. Mohou však v těchto ústavech pracovat jen do doby, kdy mají nárok na důchod, potom musejí odejít. Kam? Provincie je nucena hledat vhodné objekty, kde by se o staré, nemocné sestry starala. Začíná dlouhá křížová cesta hledání vhodných objektů. Většina obcí však o takovýto přírůstek obyvatel - nepřátel socialistického zřízení - nestojí. Nakonec sestry získaly dva polorozbořené, k obývání naprosto nevhodné zámečky v malých obcích Hoješín a Cetechovice. Ze svých skromných příjmů je zakoupily, opravily, a protože nesměly nic vlastnit, nabídly - vlastně musely je nabídnout - jako dar státu. Součástí likvidace bylo i nařízení, že sestry musejí odejít z nemocnic. Odešly jsme z Vysokého Mýta a z Podbořan. Sestry se zařadily do komunit a pracovaly v nově přijaté službě v Ústavě sociální péče v Křižanově. Kromě těchto zásahů do činnosti sester zde byla další tvrdá administrativní opatření:

- Přesná registrace sester, kterou vedla z nařízení státního úřadu Česká katolická charita.
- Naprostý zákaz přijímání dorostu.
- Zákaz shromažďování na exerciciích, kapitulách apod. Ty směly být pouze v domovech pro staré sestry, předem nahlášený a schválený, co se týkalo programu i přítomných.
- Evidence všech návštěv, které přicházely za sestrami.
- Zpočátku úplné omezení, později ojedinele povolené kontakty s generální správou v Římě a se sestrami v cizině, kontrola korespondence i všech ostatních poštovních zásilek, atd.

- Sestry nesměly v žádném případě studovat, pouze doplnění zdravotnického vzdělání bylo v období zmírnění povoleno.

Byla tu však ještě řada dalších skrytých forem perzekucí, trvalého dohledu státní tajné policie, předvolávání k výslechům. Mnohdy to záviselo na horlivosti a iniciativě jednotlivců i těch, kdo byli z civilních zaměstnanců pracujících se sestrami určeni k jejich sledování.

2. Sestry slouží a žijí svůj zasvěcený život tam, kam jsou postaveny. Věrnost Kongregace v těžkých podmínkách

Sestry pracují v ústavech sociální péče a v domovech pro důchodce. Jdou tam, kam jsou poslány, jejich představené mají malý vliv a jen omezeně mohou zasáhnout ve prospěch svých sester. Sestry, které dříve vyučovaly, byly ředitelkami škol, nyní pracují obětavě, radostně a s příkladnou pečlivostí u mentálně postižených dětí. Jejich zásluhou se ústavy stávají vzornými zařízeními, protože sestry dávaly plně své vzdělání do služeb tam, kde byly. Jejich jména nebyla nikdy uváděna při oslavách a hodnoceních, sestry se nikdy uznání nedožadovaly. Měly velkou oporu a zdroj síly ve společenství svých spolusester. Žádná nevystoupila z Kongregace, i když zpočátku mnohá dostávala nabídku, že jí bude umožněno studium, že bude moci vyučovat, že stačí jen na oko vystoupit atd. Tato doba byla vzácná pro vnitřní růst společenství. Každou novou, sebe tvrdší situaci přijímaly sestry prostě, jako samozřejmou a pro ně nejlepší.

Sestry generální správy Kongregace dostaly jen výjimečně povolení navštívit své sestry v Československu. Jejich příjezd, cesta a návštěvy v komunitách musely být předem do podrobností dojednány a schváleny a byly přísně sledovány. Stalo se, že generální představená původem ze Spojených států amerických byla po čtrnácti dnech pobytu vykázána z republiky jako nežádoucí. Nemohla pozdravit ani všechny sestry provincie.

3. Žijeme věrně s Církví a pro Církev. Účast sester provincie na pokoncilním životě a na liturgických reformách

Likvidace Církve podle tzv. Karlovarského programu pokračovala. Zdálo se, že pro stát úspěšně. Biskupové byli věznění anebo v internaci, kněží v dlouhodobé vojenské službě a pro mnohdy vymyšlené obvinění zbaveni státního souhlasu. I soukromé sloužení mše sv. bez účasti bylo trestné. Počet sester se zmenšuje, stárnou a umírají.

II. vatikánský koncil vzbudil v řadách sester provincie velké nadšení. S radostí sledují jednání Koncilu. Znění dokumentů se vždy nějakou neúřední cestou dostalo k provinciální představené mnohem dříve, než se řádně cenzurované a povolené znění objevilo na stole kapitulního vikáře. Sestry se pustily do překladů, opisovaly, rozmnožovaly, osobně předávaly do komunity. Dekret „O přizpůsobené obnově řeholního života“ probíraly všude sestry společně, vyplňovaly dotazníky, hledaly cesty „ke kořenům“, definovaly charisma Kongregace. Všechno to bylo nové, objevné, vedlo k osobní odpovědnosti.

Sestry se plně zapojily i do prací na schválených liturgických reformách. Ve Slatiňanech byl celý pracovní štáb: jedna sestra připravovala pod vedením kněze čtení k lekcím, druhá responziální žalmy. Vše bylo třeba do nejmenších podrobností připravit, na utajených rozmnožovacích strojích pracně rozmnožit, rozeslat kněžím. Toto všechno dělaly sestry až po své práci u mentálně postižených dětí dlouho do noci, pečlivě a s velkou láskou k Církvi. Vnitřní úprava kostelních interiérů, jak to Koncil požadoval, byla pro sestry dalším impulzem k rozvinutí iniciativy. Nejdříve ovšem pracovaly v kaplích domů, kde žily, potom pomáhaly kněžím v blízkém i vzdáleném okolí. I finančně se snažily pomáhat, vždyť konzistoře nesměly v tomto ohledu vyvíjet iniciativu a kněží dostávali

záměrně ten nejnižší plat. Každý se bál pomáhat faráři, mívalo to těžké následky pro jednotlivce i rodiny.

S odstupem času působí možná úsměvně scénky, kdy sestřičky přijely na faru, pan farář zamkl zevnitř kostel a začalo vyučování nových liturgických obřadů. Jistě právem měl některý pan farář obavy z reakce svých farníků, až uvidí oltář obrácený směrem k věřícím. To přece udělala po první světové válce Československá církev a stálo to mnoho bojů a utrpení zachovat věrnost Katolické církvi. A ty sochy - lidé je mají tak rádi, tolik se před svými oblíbenými světci modlí! Sestry pomáhaly, mnohdy se i samy přihlásily ke slovu a „kázaly“. Přitom byla všechna tato aktivita vlastně nebezpečná, režim právem vycítil v liturgických reformách oživení zájmu věřících o liturgii i o Písmo svaté. Časem, tedy po letech, bylo všechno snazší, ale první roky po Koncilu byly poznamenány velkou obětavostí sester, která svědčila o jejich lásce k Církvi a odvaze být v prvních řadách. Tam se bojovalo, tam bylo jejich místo.

V dalších letech pracovaly naše sestry v Praze a arcibiskupském paláci a pod vedením P. ThDr. Matějky psaly na stroji vybrané texty pro lekcionáře. Psaly jednou, komise provedla opravy, a tak psaly znovu a znovu. Většina textů v breviři i čtení při mši svaté prošly trpělivými rukama obětavých a laskavých sester naší provincie. Dík všem, kdo se podílely na této práci. Mnohé již přijaly odměnu od Pána, jiné svědčí o svém zasvěceném životě službou nebo trpělivým snášením nemoci a věku.

4. Malé komunity. Přijímáme dorost a vychováváme nové sestry, budoucnost Kongregace

Přechodné uvolnění v letech 1968 -1970 dalo novou naději. Mohly jsme přijímat nový dorost, sestry se mohly účastnit kapitul i schůzí v generálním domě v Římě bez omezení počtu delegátek. Stav ovšem trval krátce a naděje pohasínala. Vyměříme? A co Církev? Z Božího vnuknutí přišel s návrhem nové formy výchovy k zasvěcenému životu kněz - františkán, který prožil ve vězení v mimořádně těžkých podmínkách 16 let. Přišel k provinciálním představeným naší i Slovenské provincie s návrhem: Vytvořit malou řeholní buňku, kde by sestry žily svůj zasvěcený život a kde by probíhala řádná formace. Tedy „teta“- starší sestra, již důchodkyně, nějaký vhodný domek spíš na okraji města, bez přímých sousedů. Postupně by se hlásila na byt děvčata, která by našla ve vzdáleném okolí vhodnou práci. Po příchodu z práce společná modlitba, formace, mše svatá. V domku býval i „strýček“ - kněz důchodce bez státního souhlasu, většinou i několikrát vězněný. Takto se utvářely malé komunity. Tetička obstarávala domácnost, formaci, dbala o to, aby nové členky vyrůstaly v opravdové Školské sestry františkánky.

Občas byla v domku slavnost a přijeli hosté. To když bývala obláčka, sliby, obnova slibů. Doklady o slibech, či obnově slibů musely být ovšem ihned zničeny, aby se nedostaly do rukou tajné policie. Při těchto slavnostech měli všichni svůj řeholní oblek a obřady byly přesně podle liturgických pokynů. Život v těchto malých komunitách byl velmi náročný pro všechny. Bylo to stálé ohrožení v případě, že by vše bylo prozrazeno. „Strýčkové“ kněží byli většinou ostře sledováni, a protože se sloužením mše sv. vlastně dopouštěli protistátní činnosti, bylo třeba dbát velké opatrnosti.

Sestry bláhově věřily v utajenost celé akce, ale členové STB bděli. Na Květnou neděli 27. března 1983 přesně ve stejnou hodinu ráno zazněl ve všech domcích u vstupních dveří zvonek. Venku stáli příslušníci tajné policie a místní správy. Nikdo nesměl opustit domek, začaly domovní prohlídky a zabavování usvědčujícího materiálu: Breviřů, knih, rozepisovaných studijních textů, formačních materiálů, řeholních oděvů; to vše spolu s psacími stroji a magnetofony zaplnilo několik pytlů. V některých domech marně hledali Nejsvětější svátost, jak říkali „hostie“, jako přímý a velmi závažný důkaz trestné činnosti. Kaple byly totiž maskovány jako místnost pro studium nebo obývací pokoj. V okrasné dřevorezbě na zdi anebo jiné dekorační výzdobě byl vhodně ukryt Ten, který povolává a který byl smyslem života obyvatel domku. 16 členů - bratří a sester skončilo po této akci ve vazbě a odsouzeno do vězení, řada byla mnohokrát vyslýchána a zavražďována. Starší sestry byly obdivuhodně statečné. Nikdo nezradil, neselhal. Svět se brzy dověděl o této události a následovaly interpelace, žádosti o propuštění a ukončení stíhání. Bratři a sestry prošli touto zkouškou posílení a

prověření. Žili dál tuto formu života. Buď čest a chvála všem těm statečným, kteří stáli pevně a žili charisma svého zasvěceného života v tak těžkých podmínkách.

Jiné formy útlaku a pronásledování byly obdobné jako u všech řeholních společností. Sledování a mnohdy svévolné šikanování postihovalo i naše sestry v zahraničí. Generální představená S.M. Eliška Pretschnerová sice dostala povolení k návštěvě sester v republice, ale poté zde byla držena 14 měsíců a nemohla vykonávat svůj úřad. Nic nepomohly desítky žádostí, proseb, hodiny záměrně prodlužovaného a ponižujícího čekání na přijetí u zodpovědných činitelů Ministerstva kultury. Až když přijížděl k jednání s československou vládou vyslanec Svatého otce kardinál Calasuono, dostala S.M. Eliška pokyn, že má urychleně odcestovat do Říma. Odletěla stejným letadlem, které kardinála přivezlo, ale generální vikářka S.M. Luceta Macíková byla zadržena před odletem. A otec myšlenky malých komunit P. Jan Baptista Bárta OFM dostává čtrnáct dní po svém pohřbu předvolání k nastoupení trestu vězení.

Tyto vzpomínky zůstávají v srdci žijících sester jako zářící body, jako svědectví Boží lásky a vedení Ducha svatého. Chybí většinou písemné doklady, veškeré statistiky byly buď zabaveny, anebo jsme je včas samy odstranily, aby se nedostaly do rukou STB. Kartotéka Kongregace v Římě neměla doklady o přijetí nových sester, data slibů apod. To vše bylo jen v paměti představených a těch, které byly povolány a šly ...

BUĎ BOHU DÍK!

S.M. Blažena Fabíková OSF